

AVRUPA'YI ARARKEN

Zeynep Gülşah ÇAPAN*

Öz

“Batı'nın yükselişi” anlatısı içinde yer alan hem Avrupa hikâyesi hem de Avrupa Birliği'nin hikâyesi ile onun birleşme “yolu”, “Avrupa'nın hikayesi”nin yorumlarıdır. Bu makale, “Avrupa'nın hikayesi”ni sorunsallaştıran tartışmalara, farklı “Avrupa”yı birleştirme projelerine ve Osmanlı İmparatorluğu'nun/Türkiye'nin bu projeler içinde nasıl konumlandırıldığına odaklanarak katkı sunmayı amaçlamaktadır. Makale Avrupa birleşmesinin tarihine ve farklı zamanlarda Avrupa'yı birleştirmeye yönelik farklı projelerin nasıl var olduğuna yoğunlaşarak bu lineer tarihin anlatılarını bozmaya çalışmaktadır. Makalenin ilk bölümü, çoklu “Avrupalar” olduğunun altını çizerek Avrupa'ya atfedilmiş farklı etimolojik ve mitolojik anlamları tartışmaktadır. Takip eden bölümler “Avrupa”yı birleştirmeye yönelik farklı projeleri ve Osmanlı İmparatorluğu'nun/Türkiye'nin bu projelerde nasıl yer aldığını incelemektedir. Burada amaç, Avrupa ile ilgili tarihine odaklanıp, farklı zamanlarda “Avrupa'yı” birleştirmeye yönelik nasıl farklı projeler olduğunu göstererek Avrupa bütünleşmesinin lineer tarih anlatısını bozuma uğratmaktır. Makale, Osmanlı İmparatorluğu/Türkiye'yi dâhil etme ve dışlama durumları aracılığıyla tartışılan Avrupa'nın sınırlarının farklı kavramsallaştırmalarına sahip olan bu farklı projelerin de altını çizmektedir.

Anahtar Kelimeler: post-kolonyalizm, Avrupa, Türkiye

IN SEARCH OF EUROPE

Abstract

The story of Europe that is told within the “rise of the West” narrative and the story of the European Union and its “road” to unification are both a specific rendition of the “story of Europe”. The article aims to contribute to discussions that problematize the “European story” through focusing on the different projects of unifying “Europe” and the ways in which the Ottoman Empire/Turkey was placed within these projects. It attempts to disrupt the narrative of a linear history

* Doktora Sonrası Araştırmacı, Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: zgulsah@gmail.com

of European unification by focusing on its history and demonstrating how different projects to unify "Europe" existed at different times. The first part of the article discusses the different meanings ascribed to Europe etymologically and mythologically underlining the existence of multitude of "Europe"s. The subsequent sections focus on the different projects to unite "Europe" and how the Ottoman Empire/Turkey figured in them. The aim is to disrupt the narrative of a linear history of European unification by focusing on its history and demonstrating how different project to unify "Europe" existed at different times. The article further underlines that these different projects had different conceptualizations of the borders of Europe which are discussed through their inclusion/exclusion of the Ottoman Empire/Turkey.

Keywords: *post-colonialism, Europe, Turkey*

Giriş

Avrupa'nın teleolojik anlatısı öncelikli olarak "Batı'nın yükselişini" olası kılan farklı bağlantılara işaret edilerek eleştirilmiştir (Hobson, 2004; Abu-Lughod, 1989; Pomeranz, 2009; Brotton, 2003). Bu eleştirilere ek olarak "Batı'nın yükseliş" hikâyesinin temel unsurlarını oluşturan "insan hakları", "uluslararası sistem" gibi kavramların da sırf Batı'da ortaya çıkan kavramlar değil "Batı" ile "Doğu"nun etkileşiminden ortaya çıkmış olduklarının altı çizilmiştir (Bhambra, 2007; Grovogui, 2006; Shilliam, 2008; Seth, 2011; Barkawi ve Laffey, 2006). Hikâyenin Avrupa üzerinden anlatılması nedeniyle Avrupa merkezliliğinin eleştirisi hikâyenin dışında bırakılan unsurlar üzerinde yoğunlaşmıştır (Buck-Morss, 2009; Grovogui, 1996; Barkawi ve Laffey 2002; Hobson, 2009). Bu çalışmaların önemi göz ardı edilmeden "Avrupa hikâyesinin" "Avrupa'sının da sorunsallaştırılabileceğinin altını çizmek gerekir (Davis, 2008). Bu hikâyelerin "Avrupası" kendisi bir inşadır ve bu şekilde sorunsallaştırılmalıdır. Avrupa arayışı ve bu arayışın doğası aynı zamanda "Avrupa'nın" ne anlama gelebileceğinin sınırlarını tahayyül edip, bir bakıma inşa da eden şeydir.

Sandra Halperin (2006) temel teorik yaklaşımların arka planı olarak kullanılan Avrupa tarihinin kendisinin sorunlu olduğunu, Avrupa'nın kendi tarihini sessizleştirip tahrif ettiğini öne sürer. Halperin'e (2006: 57) göre,

Ana akım Uİ [Uluslararası İlişkiler] teorilerinin çoğunun bağlı olduğu tarihi sebepler Avrupa'yı yanlış bir şekilde modernitenin kökeninde ve merkezinde ve de modern dünyada konumlandırın ve Avrupa'nın acımasız yayılmasını ve siyasi-askeri hegemonyasını bir aydınlanma ve ilerleme hikâyesine dönüştüren modern Avrupa tarihi hakkındaki yoğun bir mitoloji tarafından şekillendirilmiştir. Avrupa modernitesi fikri hegemonik bir projenin bir parçası olarak üretilmiştir.

Halperin (2006: 52) bu şekilde "hem Britanya'da hem de Avrupa'da başka bir yerde mutlakiyete sebep veren ve ona karşı isyanı kazananın aristokrasi olduğunu" ve "Avrupa'da kapitalist gelişmeye sebep olup 'kapitalist sınıfın' temelini

oluşturanın geleneksel elitler olduğunu” öne sürerek “sanayi devrimi” anlatısını ve “burjuva devrimini” sorgular.

Geçmiş Fransız ihtilaline kadar uzanan “demokrasinin Avrupa’daki gelişimi” anlatısına binaen, Halperin (2006: 55), 1945 yılına kadar Avrupa’da var olan şeyin “her yerde halkın çoğunluğunu siyasi sürece katılmaktan dışlayan, olanakları test edilmiş ve oldukça sınırlayıcı bir oy hakkı temelinde inşa edilmiş temsili hükümetin aşırı derecede sınırlı bir formu” olduğunu savunmaktadır. Halperin’in analizinin önemi iki noktaya yaptığı vurguda yatmaktadır. Bunlardan ilki, Avrupa’nın yükselişine dair “Avrupa anlatısına” yaptığı vurgudur. İkincisi ise, demokrasinin, insan haklarının ve kapitalizmin lineer ve teleolojik gelişiminin baskın anlatılarda sunulmanın, olayların olası bir tasviri olmasından dolayı “Avrupa’nın” tarihinin kendisine bakılarak sorunsallaştırılması gereğine yaptığı vurgudur.

Avrupa projesinin gelişimi yalnızca lineer ve zafer odaklı bir anlatıyla değil aynı zamanda *sui generis* vurgusuyla da olduğu gibi “Avrupa Birliği’nin” hikâyesi de benzerdir. Shilliam (2006) Marcus Garvey’in öne sürdüğü *Universal Negro Improvement Association* (UNIA) örneğini tartışarak Avrupa Birliği’ni ayrıcalıklı kılma yoluyla egemenliğin kavramsallaştırılmasındaki kaymaları açıklayan egemenliğin dönüşümü hakkındaki lineer anlatıyı bozar. Aynı zamanda, UNIA’nın genel bir fenomenin bir temsilcisi olduğunun altını çizer ve *International Council of Women*’a ve üyelikteki yükselişine atıfta bulunarak “19. yüzyıl Avrupası’nda bile, pan-milliyetçiliğin (*pan-nationalism*) hiçbir surette garipsenecek olmadığını” vurgular (Shilliam, 2006: 382). Böylelikle, “Avrupa” ve “Avrupa Birliği” ve kendilerine dair kurdukları anlatıların sorunsallaştırılması gerekmektedir. Bu bakımdan takip edilen yollardan biri Avrupa entegrasyonu ve kolonyalizm arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmalar olmuştur (Garavini, 2012; Hansen ve Jonsson, 2012, 2013, 2014b, 2014a). Dolayısıyla, bu makale, sadece “Avrupa’nın” dışına odaklanarak değil, aynı zamanda Avrupa’nın kendi tarihini de inceleyip sorunsallaştırarak Avrupa projesinin gelişiminin lineer anlatısını bozma çabasıyla Avrupa’yı birleştirmeye yönelik geliştirilmiş farklı projelere değinmeyi amaçlamaktadır.

Makale, öncelikle “Avrupa’nın” ve “Avrupa projesinin” lineer anlatılarını bozmak amacıyla çeşitli Avrupa’yı birleştirme projelerini gün yüzüne çıkarmayı amaçlamaktadır. İkinci olarak, bu projelerle ilgilerine referansla Osmanlı İmparatorluğu’nun/Türkiye’nin yerine ve hangi durumlarda Avrupa arayışının daha geçirgen sınırlara yerini bıraktığına ve hangi durumlarda Avrupa arayışının daha zorlu sınırlar oluşturduğuna bakacaktır. Makale, tarih boyunca aldığı farklı şekillerin ve sınırlarının kavramsallaştırıldığı farklı yönlerin altını çizerek Avrupa fikrinin gelişiminin hikâyesini bozmayı ve bu sürece müdahale etmeyi amaçlaması bakımından post-kolonyal (Geeta ve Nair, 2013; Seth, 2011; Bhambra, 2014) bir bakış açısı benimsemektedir. Bhambra’nın (2009) da ileri sürdüğü gibi “akademik çabalar içinde Avrupa’nın önemi üzerine yaygın bir kabul olduğu ölçüde, kendi tikelciliğini tanıma aracılığıyla evrensellik iddialarını yapı söküme uğratmak gereklidir”. Dolayısıyla, bu makale anlatılarına müdahale ederek Avrupa Birliği’ni

ve Avrupa'yı sorunsallaştırmayı amaçlayan tartışmalara (Hansen ve Jonsson, 2014b, 2014a; Bhambra, 2015) katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Makalenin ilk bölümü, çoklu "Avrupalar" olduğunun altını çizerek Avrupa'ya atfedilmiş farklı etimolojik ve mitolojik anlamları tartışacaktır. Takip eden bölümler "Avrupa'yı" birleştirmeye yönelik farklı projelere ve Osmanlı İmparatorluğu'nun/Türkiye'nin bu projelerde nasıl yer aldığına odaklanacaktır. Burada amaç, tarihe odaklanıp, farklı zamanlarda "Avrupa'yı" birleştirmeye yönelik nasıl farklı projeler olduğunu göstererek Avrupa bütünleşmesinin lineer tarih anlatısını bozuma uğratmaktır. Makale, Osmanlı İmparatorluğu/Türkiye'yi dâhil etme ve dışlama durumları aracılığıyla tartışılacak olan Avrupa'nın sınırlarının farklı kavramsallaştırmalarına sahip olan bu farklı projelerin de altını çizecektir.

"Avrupa'yı" Tanımlama

Avrupa nedir? Avrupa nerededir? "Avrupa" terimi ne çağrıştırır ve kıta içerisinde siyasi alanın organizasyonu için bu çağrışım ne ölçüde anlamlıdır? Davies'in de belirttiği üzere "başlangıçta Avrupa yoktu" (2014: xv). Var olan sadece, beş milyon yıl boyunca, dünyanın en büyük kara kütesinin pruvasında gemi figürü gibi konumlanmış adı olmayan uzun ve yilankavi bir yarımadaydı" (Davies, 2014: xv). Bu kara kütesi nasıl oldu da Avrupa adını aldı? Dahası, "Avrupa" teriminin anlamı neydi? "Avrupa" kelimesinin etimolojik ve mitolojik kökleri bulunmaktadır. Hiçbiri genel kabul görmemiş olsa da, Avrupa kelimesinin etimolojik kökenlerine dair çeşitli açıklamalar bulunmaktadır. Bu açıklamalardan biri Kelt kökenli olup "Avrupa" kelimesinin Batı anlamına gelen Kelt kelime *wrab*'dan türediğini öne sürmektedir. Başka bir argüman ise, "Avrupa" kelimesinin "Asya" kelimesi gibi Akad dilinden türediğini belirtmektedir. Bu görüşe göre, *asu* ya da *acu* kelimeleri 'yükselmeye' anlamına gelirken, *ereb* ya da *erib* kelimeleri 'giriş' ya da 'günbatımı' anlamına gelmektedir. Böylelikle, günbatımı Doğu'yu simgelerken gün doğuşu Batı'yı simgelemektedir (De Rougemont, 1966; Mikkeli, 1998).

Açıklamaların bolluğu aynı zamanda "Avrupa" teriminin mitolojik açıklamalarına da bakıldığında artar. Bunlardan en yaygın bilineni Europa'nın kaçırılması mitidir. Boğa kılığına giren Giritli tanrı Zeus Fenike Kralı'nın kızı Europa'yı Girit adasına kaçıtır. Herodot "Avrupa" kelimesinin etimolojik kökenlerini kaçırılma mitine referansla sorgular ve Asya'nın bir yerlisinin adını Yunanistan'la ya da kıta Avrupa'sıyla ilişkilendirmek ona tuhaf gözükür (Mikkeli, 1998: 5-15). Mitin önemi, "Yakın Doğu'dan nihayetinde kaçırılmış bir kahramanın adını almış olan belirsiz bir batı kara kütesine taşınan bir uygarlık içerisindeki dini mutasyon" olarak ifade etmesinde yatar (De Rougemont, 1966: 13). Ne denli farklı mitler ve etimolojik açıklamalar olursa olsun, kıtanın neden "Avrupa" adını aldığına nihai kökenlerine dair bir görüş birliği yoktur.

Antik dönemler boyunca "Avrupa" terimi, kendisini Asya ya da Afrika'dan ayıran coğrafi bir terim olarak kullanılmış ve böylelikle "Avrupa fikri, özel bir kimlik aracılığıyla olmasa da Orta Çağ Hristiyanlığına teritoryal bir bütünlük hissi

vermiştir” (Delanty, 1995: 16). Coğrafi bir kavramdan daha fazlası olarak “Avrupa” teriminin ortaya çıkışı Roma İmparatorluğu’nun çöküşüyle hız kazanmıştır. Mikkeli’nin (1998) öne sürdüğü gibi Roma İmparatorluğu bir “Avrupa” gücü olarak düşünülemez. Zira “Avrupa’nın” çoğunu kontrol altına almış olmasına rağmen, Asya ve Afrika’dan da topraklar içeren bir imparatorluktu. Dolayısıyla, o zamanlarda “Avrupa” sadece coğrafi çağrışımlara sahipti ve herhangi bir siyasi anlamdan yoksundu. Delanty’nin (1995) belirttiği üzere, “Avrupa” sadece coğrafi bir terim olduğu için “Avrupalılar” terimi de çok sık kullanılmamıştır. Bugün bile Avrupalılar Suriye ya da İran’da 12. yüzyılın haçlı seferleri boyunca nasıl tanımlandıysa öyle; yani Franklar olarak anılmaktadırlar. 395 yılında Roma İmparatorluğu’nun bölünmesi “Avrupa” teriminin yeni bir anlam kazanmasına olanak sağlamıştır. Roma İmparatorluğu’nun bölünmesinden sonra, imparatorluk fikri Doğu kısmıyla ilişkilendirilirken, “Avrupa” batı kesimlerini tanımlamak için kullanılmıştır. Doğu ve Batı emperyalist Roma’nın mirasıyla ilişkilendirildikçe, Batı da Latin Hristiyanlığıyla ilişkilendirilmeye başlamıştır (Delanty, 1995: 10-2; Mikkeli, 1998: 13-4). Bu bölünmenin bir sonucu olarak da “Avrupa ve Batı, yavaş yavaş Hristiyanlıkla eş anlamlı hale gelmiştir” (Delanty, 1995: 13).

Avrupa Fikri, yedinci yüzyılda, İslam’ın yükselişine karşılık vermek amacıyla kullanıldığı için artan bir şekilde yaygınlaşmaya başlamıştır. Böylelikle, “Hristiyanlığa bir Avrupa kimliği yönü veren” İslami akınlara tehdidi ve ortak bir düşmana birlikte karşı koyma gerekliliği olmuştur, fakat bu kimliğin oluşma sebebi “kuşatma mantığıdır” (Delanty, 1995). Dolayısıyla, Avrupa “zaferden değil, yenilgiden” doğmuş bir kimlikti (Delanty, 1995). Batı Avrupa’nın geleceği tehdit edildiği ve eski Roma birliği bozulduğu için Hristiyanlığın çöküş sürecini tersine döndürme ve Avrupa’yı birleştirme çabaları ortaya çıkmıştır. Bu çabalar 800 senesinde Charlemagne’in Roma imparatoru olarak taç giymesiyle sonuçlanmış ve Charlemagne “*rex pater Europae* (kral, Avrupa’nın babası) olarak anılmaya başlanıp *Europae Veneranda Apex* (Avrupa’nın saygıdeğer hükümdarı)” sıfatıyla övülmüştür (Boer, 1993: 26-7). Terimin kullanımına rağmen, “Avrupa, duygusal çağrışımlardan yoksun, törensel etkinlikler için uygun fakat buna rağmen edebi bir beceri örneği olarak toprak belirten bir terimden azıcık daha fazlası gibi görünmektedir” (Boer, 1993: 27).

Her ikisi de Hristiyanlığın temsilcisi olduklarını iddia ettikleri için Papalık ve İmparatorluk arasında üstünlük için bir güç savaşı meydana gelmiş olsa da, 11. yüzyıla doğru Avrupa için ortak zemin sağlayacak olan İslam tehdidi de ortaya çıkmıştı. (Mikkeli, 1998: 21-5; De Rougemont, 1966). “Hristiyanlığın kolektif mobilizasyonunu sağlayan ve orta çağ Avrupası’na güçlü bir teritoryal kimlik duygusu kazandıran” ise 11. yüzyılın haçlı seferleriydi (Delanty, 1995: 34). “Avrupa” teriminin bir tehdit ile karşılaştığında hatırı sayılır derecede bir dayanışma ve birlik başarmadaki işlevselliğine rağmen, “Avrupa fikri haçlı seferlerinin merkezinde değildi... Hristiyanlık haçlı seferlerinin asli kimliğiydi” (Delanty, 1995: 35). Duygusal etkileri sayesinde birleşmede daha etkili olan

Hristiyanlıkla “Avrupa” terimi 12. yüzyıl ve sonrasında itibaren daha az kullanılmaya başlanmıştır (Mikkeli, 1998: 24-5).

Avrupa’yı Ortak Bir Düşmana Karşı Birleştirme

Bu bölüm, temel amaçları “Avrupa’yı” ortak bir düşmana karşı korumak olan, Avrupa’yı birleştirme amacıyla kurulmuş üç projeye odaklanacaktır. İlk iki örnek ortak düşman tanımlamaya dair iki durumdan örnek olarak alınmıştır; bir tanesi Pierre Du Bois’in Haçlı Seferleri boyunca İslam’a karşı olan örneği, ikincisi ise von Podebrad ve Marini’nin Konstantinopol’ün düşüşüne dair örnekleridir. Üçüncü örnek ise Avrupa’yı “dışlamayan” fakat “entegre” etmeyi amaçlayan bir birleştirme projesidir.

İslam’ın Hristiyanlığa oluşturduğu tehdit, Kutsal Toprakları geri alma amacıyla Avrupa’nın birleştirilmesi planlarıyla sonuçlanmıştır. Pierre Du Bois 1306 yılında Avrupa’nın Fransa’nın gücü altında nasıl birleşmesi gerektiğini anlattığı *On the Recovery of the Holy Land* başlıklı bir eser yazmıştır. Bu eserin temel amacı, haçlı seferlerine girişebilmeleri için Hristiyan uluslar arasında barışı tesis etmek. Du Bois’in önerisi, Papa tarafından Hristiyanların örgütlenmesi için bir Hristiyan organizasyonu ve egemen prensler arasında tahkimin kurulabileceği yolları tasarlamıştı (Mikkeli, 1998). Bu plana göre, Papa Hristiyanlar arasında barışın tesisini temin görevi verilecek bir Konsey’in kuruluşuna önderlik edecekti. Plan, Avrupa’da savaşa sebebiyet vermiş devletlerin halklarının gerçek düşmanla savaşacakları Doğu’ya sürgününü tasarlamaktaydı. Bu Hristiyanlar arasında tesis edilecek barışı garantilemek için kurulan bir mekanizmaydı ve bu barışı bozanlar Hristiyanlığı savunmak için Doğu’da savaşmaya gönderilecekler ve sonuç olarak da becerilerini değerlendirmiş olacaklardı (Heater, 1992: 10). Planın temel amacı, İslam’ı yenmek için Hristiyanlar arasında barışı tesis etmek idi. Dolayısıyla, plan İslam’a karşı tasarlanmıştı ve onlara savaş açma amacıyla inşa edilmişti.

Konstantinopol’ün düşüşünü takip eden planlardan biri de 1464 yılında Bohemya Kralı George von Podebrad’dan ve danışmanı Antoine Marini’den gelmiştir. Marini tarafından yazılan bu eserin başlığı *De Unione Christianorum Contra Turcas*’dı. Özünde, başlığundan da anlaşılabilceği üzere Hristiyanlığı “Türker’e” karşı birleştirecek bir plandı. Dolayısıyla, İslam’a karşı duruşu göz önünde bulundurulduğunda, bu dönem boyunca tasarlanan diğer planlardan çok da farklı değildi. Dışarıdan gelen tehditlere odaklanmalarını sağlamak amacıyla Avrupalı devletler arasındaki anlaşmazlıklarla ilgilenmeleri için bir mahkeme kurulmasını önermişlerdir. Yetki ve güç delege edilmiş büyükelçilerden oluşan bir Meclis kurmayı da amaçlamışlardır. Bu Meclis devletler arasındaki anlaşmazlıklarda aracılık yapacak Mahkemeyi organize etmekten de sorumlu olacaktır. Bu büyükelçiler belirlenmiş bir şehirde beş yıl kalacaklar ve Kurul’u (*the College*) oluşturacaklardır. Meclisin bulunacağı şehir ise beş yılda bir değişecektir. Kurul’un “resmi bir arşivi, mutemeti, mali temsilcisi, memurları ve yasal ve meşru bir Kurul nelere değiniyor ve hangi durumları kapsıyorsa o şekilde verilmiş hakları olmasının yanı sıra kendi ordusu, mührü ve kendi ortak hazinesi” de olacaktır (von

Podebrad aktaran De Rougemont, 1966: 71). Plan Papa'yı yalnızca İttifak'tan dışlamakla kalmayıp aynı zamanda teklif edilen antlaşmanın son maddesinin "Kilise tarafından toplanan aşar vergisinin İnancın yeni savunucusu olan Meclis'e devredilmesini" talep etmesi yüzünden büyük ölçüde destek görememiştir (De Rougemont, 1966: 72). Birliğin yalnızca Hristiyanlık aracılığıyla sağlanabileceği bir dönemde Papa'nın güçlerini gölgede bırakmayı amaçlayan bir plan çok da gerçekçi değildi. Ne Du Bois'nın ne de von Podebrad'ın planlarının aslında Konstantinopol'ün düşüşünden sonra Papa Pius II tarafından ilk kez kullanılan Avrupa kelimesinden bahsetmiyor olmasının da altı çizilmelidir.

İslam'a karşı duruşu bakımından diğerleri arasında dikkat çeken plan ise Cusa'lı Kardinal Nicholas tarafından öne sürülen plandır. Hristiyanlığın yükselişinin Türklere karşı olmadığını ileri sürmesi bakımından bu plan farklıdır. 1453'de yazılmış *De Pace Fidei* başlıklı planda Yahudilerin, Hristiyanların ve Müslümanların tek bir inanç altında birleşebileceği bir sistemin kurulmasına öne sürülmüştür. Nicholas argümanını tüm bu inançların tek tanrılı olmasına ve ritüellerde, seremonilerde ve ayinlerde farklılıkları olsa da aynı Tanrı'ya ibadet ettikleri için birleştirilebilecekleri gerçeğine dayandırmaktadır. Plan dışlama fikrine bağlı olmasa da siyasi bir gündemden de yoksun değildi. Planı kabul etmek, özünde, Yahudi ve Müslümanların Hristiyanlığa döndürülmesi anlamına geliyordu (Mikkeli, 1998: 36-8). Böylelikle Cusa İslam tehdidine karşı birleşmeyi planlamamış bu tehdidin entegrasyon yoluyla ortadan kaldırılması fikrini ortaya atmıştır. Entegrasyon formülü farklılıkları anlamaya yönelik olmayıp farklıyı "aynılaştırmaya" yönelik idi. Cusa'nın farklı inançları Hristiyanlık altında birleştirme çabalarına rağmen, Reform, Hristiyanlığın da bölünmesine yol açmıştır.

Türklere karşı birleşmek için kullanılan Hristiyanlık sancağı böylelikle gerilemeye başlamıştır. On altıncı ve on yedinci yüz yıllar boyunca Avrupa devletlerinin sürekli birbirleriyle savaş halinde olacağı bir zaman da başlamıştır. Avrupa mütemadiyen savaş halinde olduğu için takip eden ihtilafların nasıl çözüleceği ve barışın nasıl garantileneceği siyasi ve entelektüel çevrelerin ortak gündemi haline gelmiştir.

İçsel Kopukluğa Karşı Avrupa'yı Birleştirme

Bu bölüm barışın tesisi ve dini hoş görüyü öncelik olarak alan üç plan üzerine odaklanacaktır. Emeric Cruce'un, 1623 yılında yazılan *Le Nouveau Cynée ou Discours d'Etat* eseri Türkleri yenmekle ilgili olmadığı gibi özellikle Avrupa'da barışı tesis etmekle de ilgili değildi. Çin'den, Hindistan'dan ve Fas'tan da temsilcilerin davet edileceği ve tüm dünyadan temsilcilerin katılacağı tüm dünyayı kapsamayı amaçlayan bir plandı. Cruce'un aksine Sully Dükü'nün temel amacı Avrupa'daki ihtilaflara bir son vermektir. Avrupa'daki tüm dinler yerleşmiş /müessesleşmiş olduğundan birbirleriyle savaşmaları için bir sebep olmadığını ileri sürüyordu. Sully Dükü'nün planı Avrupa'daki dini bölünmelerin tanınmasına dayanıyordu. Dini hoşgörüyü yayan başka bir plan ise 1693 yılında William Penn tarafından *Essay toward the Present and Future Peace of Europe* adlı eserde öne

sürülmüştür. Penn'e göre, Avrupa'daki tek problem kendi aralarındaki ihtilaflar değildi. Kalıcı bir barış temin edebilmek için Rusya ve Türkiye'nin de Avrupa kurumları içine dâhil edilmeleri gerekmekteydi (Mikkeli, 1998: 50). Kurumları içerisinde Türklere yer vermeyen plan ise Abbé de Saint-Pierre tarafından 1718'de yazılmış olan *Projet de Traité pour rendre la perpetuelle en Europe* idi. Bu plan da aynı zamanda Avrupa'daki yerleşmiş düzeni tanımış fakat belirtildiği üzere Türkiye'yi plana dâhil etmemiştir. Türkiye bu plana dâhil edilmemesine rağmen, Türkiye ile bir anlaşma yapmaktan da geri kalınmamıştır (Mikkeli, 1998: 54; Heater, 1992: 7).

Le Nouveau Cynée ou Discours D'Estat (1623) adlı eserde Emeric Crucé kıtada barış ve düzenin tesisini sağlayabilecek siyasi bir ittifak fikrini öne sürmüştür. Crucé "tüm egemenlerin farklılıklar doğabilmesi ihtimaliyle tüm meclisin hükmüne tabii olacağı, kendi daimi büyükelçilerine sahip olmaları gereken" noktada daimi bir Meclis ya da Devletler Senatosu'nun kurulmasını teklif etmiştir (Crucé aktaran De Rougemont, 1966: 95). Projenin en önemli kısmı ise planının Avrupa ile sınırlı olmayıp Çin, Hindistan, Japonya gibi ülkeleri de kapsamasıydı. Meclis'teki her bir ülkeye bir derece tahsis edilecekti. Papa en yüksek rütbeli yönetici olacak ve ondan sonra da Türkiye Sultanı, Alman İmparatoru, Fransız ve İspanyol yöneticiler gelecekti; dolayısıyla evrensel barış elde etmeyi amaçlayan evrensel bir İttifak öneriyordu (Mikkeli, 1998: 46-7).

Duc de Sully'in "Büyük Tasarısı" (*Grand Design*) Richelieu'yü etkilemeyi amaçlamıştı ve Crucé'nin aksine sadece dışlayarak değil aynı zamanda Türkiye'ye karşı bir saldırıyı destekleyerek de planını sadece Avrupa'yla sınırlı tutmuştu. Sully, Roma Katolikliğinin, Kalvenizmin ve Luteryenizmin kurumsallaşmış olmalarından ötürü birbirlerini yok etmek etmeye çalışmak için bir sebeplerinin olmadığını öne sürmüş böylelikle bu farklılıkları tanıyan Avrupa birliği için bir formül tasarlayanlar arasında ilklerden biri olmuştur (Mikkeli, 1998: 46-7). Kurulacak birlik alan, kaynaklar ve dini farklılıklar bakımından eşit olacaktı (De Rougemont, 1966). Böylelikle tasarladığı birlik Avrupa'nın altı irsi monarşiye (Fransa, İspanya, İngiltere, Danimarka, İsveç ve Lombardiya), beş devlet monarşisine (Almanya, Vatikan, Polonya, Macaristan, Bohemya) ve dört bağımsız cumhuriyete (Venedik, İtalya, İsviçre ve Hollanda) bölünmesini tasarlamıştı (Mikkeli, 1998: 48-50). Devletler aralarında ortaya çıkabilecek herhangi bir ihtilafı çözecek bir senato seçecek ve böylelikle "Konsey'in kararları tüm devletler tarafından bağlayıcı ve nihai kabul edilecektir. Konseyle alakalarına binaen devletlerin egemenliği şartlı egemenlikten daha fazlası olmayacaktır" (Burckhardt aktaran De Rougemont 1966: 101). De Sully'nin tasarısı Türk tehdidine karşı ortak bir cephe kuracak siyasi bir misyona sahipti.

Cruce'un planı yalnızca Avrupa'da değil dünyada düzen tesis etmeyi amaçlayan evrensel bir plandı ve bu yüzden özellikle "Türk'e" karşı tasarlanmış bir plan değildi. Sully'nin planı ayrılıklar yüzünden savaşmaktansa dini ayrılıkların tanınmasını teşvik etmekle ilgileniyordu. Penn aynı zamanda dini çatışmaların ötesine geçmeyi hedefliyordu; buna ek olarak Avrupa'da barışın tesisi için

Osmanlı'nın merkezliliğinin de farkındaydı. Sully'nin projesi aynı zamanda Türkiye'nin barışın tesisinde merkezde olduğunun farkına varılmasının da bir göstergesiydi. Projesinin kurumları arasına Türkiye'yi dâhil etmese de barışçıl ilişkileri garanti edecek bir anlaşma öngörüyordu. Dolayısıyla, Osmanlı hala bir tehdit olarak algılansa da o zamanlarda birleştirme tasarılarına dâhil edilecek şekilde gerekçelendirilmişti. Yani Türkiye, bu planların oluşturulduğu sebep olmanın dışında gittikçe planların merkezi bir parçası da olmuştur. 18. yüzyılın sonuna doğru *raison d'état* (devletin varlık sebebi) kavramı önem kazandıkça Osmanlı da Avrupa devlet sisteminin önemli bir parçası haline gelmiştir.

Türkiye Avrupa devletler sisteminin bir parçası olduğu için Türkiye ve diğer Avrupalı devletler arasında ittifaklar oluşturulmaya başlandı. Burada, ilk defa bir "Türk'ün" Avrupa Kongresine davet edildiği 1699 yılındaki Karlofça Antlaşması bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Bu durum "Türk'ün" Avrupa devletler sistemine olası dahiliyetini işaret etmektedir. Dahası, Karlofça Antlaşması'ndan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun bir zamanlar olduğu gibi artık bir tehdit olmadığı bariz bir şekilde ortaya çıkmış ve "Osmanlılar kendileri artık imparatorluklarının Avrupa ittifakı olmadan savunulamayacağını farkına varmaya başlamışlardır" (Neumann, 1999: 53). Siyasi ve askeri bir tehdit olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü Avrupa güçler dengesini sürdürmek için çeşitli projelere dâhil edilebileceği anlamına gelmiştir. *Raison d'état*'nın hüküm sürdüğü dönem gelmişti ve devletler Osmanlı İmparatorluğu'nu hala kültürel bir tehdit olarak algılasalar da İmparatorluğun düşüşe geçen askeri ve siyasi gücünü lehlerine kullanmışlardır. Dolayısıyla, ortaya çıkan durum "Avrupa devletleri ve Osmanlı İmparatorluğu arasında imparatorluğun bekasını ve Avrupa güçler dengesini korumayı garantilemeye yöneltilmiş değişken diplomatik düzenlemeler" idi (Neumann, 1999: 54). Böylelikle Osmanlı İmparatorluğu algısı evrilmiş ve imparatorluk "medeni Avrupa'nın barbar diğeri" olarak görülmektense "çok tuhaf olduğundan gruptan dışlanan tip" olarak görülmüştür (Neumann, 1999). "Türk" algısı en azından siyasi meselelerde değişmiştir. Büyük ölçüde Avrupa'daki devletler arasında dengeyi sağlamada merkezi rol oynadığından ötürü devlet sistemleri içine dâhil edilecek bir taraf haline gelmiştir.

1856 yılındaki Paris Antlaşması Osmanlı İmparatorluğu'nun devletler sistemine kabul edildiği tarihtir fakat "bu kabul ediş 'Türk' ile eşit olma durumunun kabul edilişi değildi" (Neumann, 1999: 56). Askeri ve siyasi gücün zayıflaması Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'ya öykünülmesi gereken üstün bir oluşum olarak bakmasına sebep olmuştur (Zarakol, 2010; Bilgin, 2012). Dolayısıyla, askeri, teknolojik, kurumsal ve idari meselelerde bir Avrupa desteği süreci başlamıştır. Bu değişiklikler Osmanlı İmparatorluğu'nun kendi standartlarına uyması için Avrupalı güçler tarafından da talep edilmiştir. Böylelikle, "Avrupa Uyumu'nda (*Concert of Europe*) yer almak için "Türk'ün" yeni notalar öğrenmesi beklenmiştir" (Neumann, 1999: 57). Sonuç olarak, Osmanlı İmparatorluğu ve diğer Avrupalı devletler arasındaki ilişkiler siyasi çıkarlar etrafında dönmeye başlamıştır. Neumann'ın da belirttiği üzere "Babı Ali'ye Avrupa desteği verilirse dâhili gerçeklerini Avrupa

medeniyetinin standartlarına göre ayarlamak zorunda kalacaktır. Avrupalı devletlerin reform taleplerinin, aynı zamanda kendi ekonomik çıkarlarına ya da gayri-Müslim toplulukların çıkarlarına yönlendirildiği de kabul edilmelidir (Neumann, 1999: 58). Osmanlı İmparatorluğu'nun azalan siyasi ve askeri tehdidi yüzünden ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nu bir arada tutmak büyük güçlerin Avrupa'daki güç dengesini tesis etme hususunda çıkarlarına hizmet ettiği için Osmanlı İmparatorluğu'na Avrupa devletler siteminde bir rol vermiştir. Bu gelişmelere rağmen, Osmanlı İmparatorluğu ve "Türk" halen kültürel bir tehditti ve bu tehdit algısı Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer Avrupa devletleriyle eşit statüde görülmesinin reddinin temel sebebiydi. İlişkiler ardındaki temel itici güç bir amaç birliği değil karşılıklı bir gereklilik idi.

"Çöküşünü" Engellemek İçin Avrupa'yı Birleştirme

I. Dünya Savaşı Avrupa'da özellikle ekonomik anlamda büyük bir yıkıma yol açarak sona ermiştir. Dahası savaş, bir dış güç olan ABD'nin dışarıdan müdahalesi ile sona ermiştir. Rus Devrimi, Sovyet Komünizmini doğurmuştur. İki Dünya Savaşı arası dönemde aydınlar ve ideologların temel çıkması, Avrupa'daki mevcut krizin nedenlerini tespit etmek ve krizin üstesinden nasıl gelineceğine dair çözümler önermekti. Bu nedenle, iki dünya savaşı arası dönem Avrupa'nın kendi bölünmelerinin sebeplerini belirlediği ve bunların üstesinden nasıl gelineceğine dair çözümler geliştirmeye çalıştığı bir dönem olarak ayırt edilebilir. Avrupa fikrinin tanımına bağlı olarak krize yönelik farklı sebepler ve krizi aşmak için farklı çözümler sunulmuştur.

Avrupa'yı birleştiren liberal bir proje Coudenhove-Kalergi'den gelmiştir ve 1923'de Pan Avrupa yayınlanmıştır. Coudenhove-Kalergi Avrupa'nın ve Avrupa üstünlüğünün düşüşte olduğuna ve kendisinin Pan Avrupa projesinin bu düşüş için bir çözüm olduğuna inanmıştır (Coudenhove-Kalergi, 1931). Coudenhove-Kalergi'ye göre (aktaran Bugge, 1995: 94):

Avrupa'nın düşüşünün nedeni biyolojik değil, siyasidir. Avrupa ihtiyarlıktan değil; sakinleri (Avrupalılar) birbirlerini modern bilimin araçları ile öldürdüğü ve yok ettiği için ölüyordu... Avrupa halkları bunak değildir. Kökten bir değişme ile hasta kıtanın tam iyileşmesi mümkün olabilir ve olmalıdır.

Coudenhove-Kalergi yeni bir siyasal sistemin Avrupa'yı düşüşten kurtarabileceğine inanmıştır. Avrupa birleşmesine yönelik projesini Pan Avrupa olarak betimlemiştir. Çünkü siyasal bir Avrupa (Pan Avrupa) ile coğrafi ve kültürel bir Avrupa'yı farklılaştırmak istemiştir. Bu siyasal Avrupa, Birleşik Krallığı ve Rusya'yı içermeyecekti. Pan Avrupa'nın temel amacı Avrupa'da barış ve istikrarı uluslar üstü bir arabulucu ile sürdürmekti. Pan Avrupa, küçük devletleri dış güçlerden savunmada etkili olabilecek, güvenlik harcamaları azaltılabilecek ve böylece ekonomik büyüme desteklenebilecekti (Coudenhove-Kalergi, 1931). Dolayısıyla, siyasal bir Avrupa'nın tesis edilmesi, Avrupa'yı siyasal ve ekonomik olarak yeniden canlandırabilecekti. Siyasal olarak, Avrupa'nın birleşmesi Avrupa'yı yeniden canlandırabilecek en önemlisi aralarındaki çekişmelere son vererek

Avrupa'nın dünya sahnesinde bir kez daha büyük güç olarak yer almasını sağlayabilecekti. Ekonomik olarak, birleşmiş bir Avrupa kendi aralarındaki meselelerin üstesinden geldikten sonra Avrupalıların ekonomiye odaklanma yeteneklerini gösterecekti. Sonuç olarak, kıtanın içerisinde güvenlik endişelerinin azalması, kıtanın kendisini iktisadi ve siyasi olarak yeniden canlandırmasına olanak sağlayabilecekti.

Siyasi bir Avrupa'nın kurulması, birlikteliğe yönelik çalışmayı gerekli kılan ortak bir gelecek anlayışı elde etmek için Avrupalılığın tesisini gerektirecekti. Kalergi Avrupalılığın tesisini, Avrupalıların ortak kökenlerini aydınlatacak eğitim vasıtasıyla olmasını önermektedir. Coudenhove-Kalergi'ye göre tüm Avrupalılar aynı ırktandı ve kuzenlerdi. Kimliğin aileden, köye ve ülkeye doğru eş merkezli çemberler içinde evrildiğini öngördü. Dolayısıyla, Coudenhove-Kalergi "Avrupa'yı kurucu sosyo-kültürel varlık- ulus değil- yapmaktadır" demişti (Bugge, 1995: 99).

Pan Avrupa projesi Aristide Briand ve Eduard Heriot gibi siyasetçilerin desteğini aldıktan sonra gerçek siyasi itibarını kazanmıştır. Aristide Briand, 5 Eylül 1929'da Milletler Cemiyeti'nde yaptığı konuşmasında "coğrafi gruplar oluşturan halklar arasında, tıpkı Avrupa halkları gibi, bir tür federal bağ olmalıdır" ifadesine yer vermiştir (Briand aktaran Davies, 2014: 950). "Avrupa Birliği Rejimi Örgütü Hakkında Bir Bildiri" (*Memorandum on the Organization of a Regime of European Union*) Cemiyet üyelerine sunulmak üzere Mayıs 1930'da hazırlandı. Bildiri 'Avrupa Birliği Rejiminin' nasıl işleyeceğine ve sorumluluklarının neler olacağına yönelik bir taslaktı. Bildiriye göre, hükümetlerin bütün temsilcilerinin temsil edileceği bir Avrupa Konferansı oluşturulmalıydı. Briand, yürütme organı olarak işlev gören bir Siyasi Komite ile yasama organı olarak işlev gören bir sekreteryanın oluşturulmasını amaçlamıştı (Davies, 2014: 950-1; Heater, 1992:132-9). Briand tarafından öngörülen Avrupa birliği, hükümetler arası bir örgüt şeklindeydi. Briand, birliğin ulus devletin egemenliğini tehdit etmeyeceğini veya Milletler Cemiyeti'ne alternatif oluşturamayacağını sürekli vurgulamıştır.

Birliğin amaçlarının detaylı bir taslağı Bildiride yer almış olmasına rağmen ve Birliğin hükümetler arası yapısının sürekli olarak vurgulanmasına rağmen, Bildiri Cemiyet üyeleri tarafından desteklenmemiştir. Briand, sadece Milletler Cemiyeti'ni "Avrupa Birliği Çalışma Komisyonu" kurulması konusunda ikna edebilmiştir (Bugge, 1995: 103-5). Bu sırada, bildirinin Cemiyet üyeleri tarafından reddedilmesine veya onaylanmamasına neden olan iç ve dış faktörler mevcuttu. İç faktör Bildirinin idealistik yapısıydı. Bildiri devletlerarasında federal bir birliğin oluşturulmasını talep ederken, aynı zamanda devletlerin sorumluluklarının bir kısmının birliği ayırıştırılmalarına gerek olmadığını belirtiyordu. Briand'ın planının çöküşünde etkili olan dış güçler de mevcuttu. Davies (2014)'in de belirttiği gibi Briand'ın "Avrupa birliği üzerine" ilk konuşması hemen Wall Street iflasını takip etmişti. Onun Bildirisi hakkındaki tartışmalar, Alman Nazi Partisinin ilk seçim zaferine rastlamıştır. Dolayısıyla, uluslararası konjonktür federal birliğe, özellikle yatkın değildi. Birleşik Krallık'ın projeye karşı olması ve Avrupa içerisindeki ulusal rekabetler ile de Avrupa'yı birleştiren ideal sadece bir ideal olarak kalmıştır.

Coudenhove-Kalergi tarafından savaş arası dönemde öne sürülen planın temel kaygısı Birleşik Devletlerin yükselen ekonomik gücü ve Avrupa'nın dünyada azalan etkisiydi. Bu yüzden Avrupa nüfuzunu ve Avrupa "ideallerini" güçlendirmek için Avrupa birleşmek zorundaydı. Bu Avrupa tanımlamasının içerisinde Türkiye'ye yer verilmemişti. Ancak Türkiye'nin dâhil edilmesi 1923'de Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan edilmesinden sonra olmuştur (Bugge, 1995). Türkiye'ye karşı belirsiz duruş Briand'ın Avrupa Birliği oluşturulması planında da mevcuttur. Briand'ın planı Milletler Cemiyeti çevresi içerisinde başlamıştı ve Türkiye plana dâhil edilmediğinde henüz Cemiyet üyesi değildi. ¹ Türkiye'nin dâhil edilmemesine rağmen, bazı devletler, Bildiride bahsedildiği gibi Avrupa'da kalıcı bir düzenin sağlanabilmesi için Türkiye'nin birliğe dâhil edilmesini savundular (Davies, 2014).

Sonuç

Avrupa'yı aramak Avrupa'yı yaratmaktır ve Avrupa'yı tanımlamaya çalışan her proje aynı zamanda farklı Avrupa tanımları ve sınırları yaratmıştır.

Mink'in (1970: 557-8) de belirttiği üzere,

Hikâyeler yaşanmaz, anlatılır. Yaşamın bir girişi, gelişmesi ve sonucu yoktur: karşılaşmalar vardır, fakat bir ilişkinin başlangıcı daha sonradan kendimize anlattığımız hikâyeye aittir ve ayrılıklar vardır, fakat yalnızca hikâyedeki nihai ayrılıklar. Umutlar, planlar, savaşlar ve fikirler vardır, fakat yalnızca geçmiş kapsayan hikâyelerde umutlar gerçekleşmemiş, planlar suya düşmüş, savaşlar aldatici ve fikirler belirleyici olmuşlardır. Yalnızca hikâyelerdedir Columbus'un keşfettiği Amerika ve bir çivinin bir nalı, bir nalin bir atı kurtaramamasından bir krallığın kaybedilişi... O halde, anlatı kalitelerinin sanattan hayata transfer edildiğini söylemek doğru olacaktır. Hayatlarımızın hikâyelerini çocuk şarkılarından, ya da eğer varsa kültürel mitler aracılığıyla anlatmayı öğrenebiliriz, fakat "karişik" hikâyeleri nasıl anlatacağımızı ve anlayacağımızı ve hikâyelerin sorulara nasıl cevap vereceklerini tarihten ve kurgudan öğreniriz.

Böylelikle, Avrupa'nın ve Avrupa Birliği'nin giriş, gelişme ve sonuçlarla inşa edilmiş hikâyesi "olayların" düzene konulduğu anlatının bir parçasıdır. Anlatı ister bir romans ister bir trajedi olsun hikâyenin mantığını ve amacını verir (White, 1973). Dolayısıyla, Avrupa Birliği'nin ve "Avrupa'nın" anlatıları sunulan hikâyenin Avrupa'nın hikâyelerinden yalnızca biri olduğunun altını çizmek için yapı sökülme sürecinden geçmek zorundadırlar.

Makalenin ilk bölümü Avrupa'ların çokluğunun varlığının altını çizerek etimolojik ve mitolojik olarak Avrupa'ya atfedilmiş farklı anlamları tartışmıştır. Takip eden bölümler "Avrupa'yı" birleştirmeyi amaçlayan farklı projelere ve Osmanlı İmparatorluğu/Türkiye'nin bu projelere nasıl dâhil edildiğine odaklanmıştır. Makale, tarihine odaklanarak ve farklı zamanlarda "Avrupa'yı" birleştirmek için nasıl farklı projelerin olduğunu göstererek Avrupa birleşmesinin lineer anlatısını bozmaya çalışmıştır.

¹ Türkiye Milletler Cemiyeti'ne 1932'de üye olmuştur.

Kaynakça:

- Abu-Lughod, J. L. (1989) *Before European Hegemony: The World System AD 1250-1350*, (Oxford University Press, Oxford).
- Barkawi, T. ve Laffey, M. (2002) "Retrieving The Imperial: Empire and International Relations", *Millennium: Journal of International Studies*, 31 (1): 109-27.
- Barkawi, T. ve Laffey, M. (2006) "The Postcolonial Moment in Security Studies", *Review of International Studies*, 32 (2): 329-52.
- Bhambra, G. (2007) *Rethinking Modernity: Postcolonialism and The Sociological Imagination*, (Basingstoke: Palgrave Macmillan).
- Bhambra, G. K. (2009) "Postcolonial Europe, or Understanding Europe in Times of The Postcolonial", içinde C. Rumford (der.), *Sage Handbook of European Studies*, (London: Sage), ss. 69-85.
- Bhambra, G. K. (2014) "Postcolonial and Decolonial Dialogues", *Postcolonial Studies*, (17) 2: 115-21.
- Bhambra, G. K. (2015) "Whither Europe? Postcolonial versus Neocolonial Cosmopolitanism", *Interventions*, ss. 1-16.
- Bilgin, P. (2012) "Globalisation and In/security: Middle Eastern Encounters with International Society and the Case of Turkey", içinde S. Stetter (der.), *The Middle East and Globalization: Encounters and Horizons*, (New York: Palgrave Macmillan), ss: 59-76.
- Boer, P. D. (1993) "Europe to 1914: The Making of An Idea", içinde K. Wilson ve J. van der Dussen (der.), *The History of the Idea of Europe*, (London ve New York: Routledge), ss. 13-82.
- Brotton, J. (2003) *The Renaissance Bazaar: From The Silk Road to Michelangelo*, (Oxford: Oxford University Press).
- Buck-Morss, S. (2009) *Hegel, Haiti, and Universal History*, (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press).
- Davies, N. (2014) *Europe: A history*, (London: Random House).
- Davis, K. (2008) *Periodization and Sovereignty: How Ideas of Feudalism and Secularization Govern The Politics of Time*, (Philadelphia: University of Pennsylvania Press).
- De Rougemont, D. (1966) *The idea of Europe*, (New York: Macmillan).
- Delanty, G. (1995) *Inventing Europe: Idea, Identity, Reality*, (London: Palgrave Macmillan).
- Garavini, G. (2012) *After Empires: European Integration, Decolonization and The Challenge from The Global South 1957-1986*, (Oxford: Oxford University Press).
- Geeta, C. ve Nair, S. (der.) (2013) *Power, Postcolonialism and International Relations: Reading Race, Gender and Class*, (London ve New York: Routledge).
- Grovogui, S. N. Z. (1996) *Sovereigns, Quasi Sovereigns and Africans: Race and Self-Determination in International Law*, (Minneapolis: University of Minnesota Press).
- Grovogui, S. N. Z. (2006) "Mind, Body, and Gut! Elements of A Postcolonial Human Rights Discourse", içinde B. Gruffyd Jones (der.), *Decolonising International Relations*, (Maryland: Rowman & Littlefield), ss. 179-96.
- Halperin, S. (2006) "International Relations Theory and The Hegemony of Western Conceptions of Modernity", içinde B. Gruffyd Jones (der.), *Decolonizing International Relations*, (Maryland: Rowman & Littlefield), ss. 43-63.

- Hansen, P. ve Jonsson, S. (2012) "Imperial Origins of European Integration and the Case of Eurafrica: A Reply to Gary Marks' 'Europe and Its Empires' ", *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 50 (6): 1028-41.
- Hansen, P. ve Jonsson, S. (2013) "A Statue to Nasser? Eurafrica, the Colonial Roots of European Integration, and the 2012 Nobel Peace Prize", *Mediterranean Quarterly*, 24 (4): 5-18.
- Hansen, P. ve Jonsson, S. (2014a) "Another Colonialism: Africa in The History of European Integration", *Journal of Historical Sociology*, 27 (3): 442-61.
- Hansen, P. ve Jonsson, S. (2014b) *Eurafrica: The Untold History of European Integration and Colonialism*, (London: Bloomsbury Publishing).
- Heater, D. (1992) *The Idea of European Unity*, (Leicester: Leicester University).
- Hobson, J. (2004) *The Eastern Origins of Western Civilization*, (Cambridge: Cambridge University Press).
- Hobson, J. (2009) "Provincializing Westphalia: The Eastern Origins of Sovereignty", *International Politics*, 46 (6): 671-90.
- Mikkeli, H. (1998) *Europe as An Idea and An Identity*, (London: Palgrave Macmillan).
- Mink, L. O. (1970) "History and Fiction as Modes of Comprehension", *New Literary History*, 1(3): 541-58.
- Neumann, I. (1999) *Uses of The Other: "The East" in European Identity Formation*, (Minneapolis: University of Minnesota Press).
- Pomeranz, K. (2009) *The Great Divergence: China, Europe, and the Making of The Modern World Economy: China, Europe, and The Making of The Modern World Economy*, (Princeton: Princeton University Press).
- Seth, S. (2011) "Postcolonial Theory and The Critique of International Relations", *Millennium: Journal of International Studies*, 40 (1): 167-83.
- Shilliam, R. (2006) "What About Marcus Garvey? Race and The Transformation of Sovereignty Debate", *Review of International Studies*, 32 (3): 379-400.
- Shilliam, R. (2008) "What The Haitian Revolution Might Tell Us About Development, Security, and The Politics of Race", *Comparative Studies in Society and History*, 50 (3): 778-808.
- White, H. (1973) *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-century Europe*, (Baltimore ve London: Johns Hopkins University).
- Zarakol, A. (2010) *After Defeat: How The East Learned to Live with The West*, (Cambridge: Cambridge University Press).